

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

NIBIO OPPDRAGSRAPPORT | NIBIO COMMISSIONED REPORT

VOL.: 1 nr.: 35, 2015

SKJØTSELSPLAN FOR KYSTLYNGHEI

Langbergan-Sveåsen, Alstahaug kommune, Nordland

Marit Dyrhaug & Annette Bär
Tjøtta

FORORD

Utarbeiding av skjøtelsesplanen har blitt gjennomført på oppdrag fra beitebruker og Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen. Skjøtelsesplanen gir faglig funderte anbefalinger for skjøtsel av kystlynghei på Blomsøya, Langbergan-Sveåsen i Alstahaug kommune, og skal være i samsvar med faggrunnlaget for kystlynghei (Direktoratet for naturforvaltning 2012).

Generell del (A) er hentet ut fra faggrunnlaget for kystlynghei, som angir en mal og retningslinjer for kystlyngheier i Norge generelt, og er ikke forfattet av undertegnede.

Verdisettingen er definert etter DN Håndbok 13 (Direktoratet for naturforvaltning 2007), og faktaark for kystlynghei utformet av John Bjarne Jordal (Jordal 2014).

Takk til grunneiere og beitebrukere Jarle Henriksen og Steinar Hoff, og Fylkesmannen i Nordland for godt samarbeid og for verdifull informasjon og tilbakemeldinger i forbindelse med utarbeiding av planen.

Tjøtta, 28.11.2015

Annette Bär

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

INNHOOLD

SAMMENDRAG.....	6
A. GENERELL DEL – KYSTLYNGHEI	7
Ulike utforminger av kystlynghei	7
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier.....	8
B. SPESIELL DEL: LANGBERGAN-SVEÅSEN	12
SØKBARE EGENSKAPER	12
OMRÅDEBESKRIVELSE.....	13
SKJØTSELSPLAN	15
KILDER	20
VEDLEGG	21
SVIING SOM SKJØTSELSMETODE, INKL. RETNINGSLINJER FOR SVIING.....	21
VEDLEGG 1 – KART MED AREALAVGRENSNING AV NATURTYPE	22
VEDLEGG 2 – KART MED AREALAVGRENSNING AV BEITEOMRÅDE OG SKJØTSELSTILTAK.....	23
VEDLEGG 3 – BILDER	24
VEDLEGG 4 – SVIING SOM SKJØTSELSMETODE, INKL. RETNINGSLINJER FOR SVIING	26
Lyngsviing som skjøtselsmetode – en kort introduksjon	26
Retningslinjer for sviing.....	27

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

TITTEL/TITLE

SKJØTSELSPLAN FOR KYSTLYNGHEI. LANGBERGAN-SVEÅSEN, ALSTAHAUG
KOMMUNE, NORDLAND

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

MARIT DYRHAUG & ANNETTE BÄR

DATO/DATE:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKT NR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
20.11.2015	Åpen	630009	
RAPPORT NR.	ISBN-NR.	ANTALL SIDER	ANTALL VEDLEGG
1 (35) 2015	978-82-17-01491-1	29	4

OPPDRAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernnavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Ingvild Gabrielsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Kystlynghei, sviing, beiting, skjøtsel,
krattrydding

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG:

Rapporten gir en beskrivelse av et beiteområde på Blomsøy i Alstahaug kommune som inkluderer en kystlyngheilokalitet verdisatt til B – viktig. Kystlyngheilokaliteten består i hovedsak av kalkkysthei med stort innslag av gras og urter, og svært sparsomme forekomster av røsslyng.

Beskrivelse av vegetasjon og naturtype tar utgangspunkt i kartleggingen fra 2013 og ble supplert under befaringen i 2015. Skjøtselspandelen er utarbeidet i 2015. Anbefalte skjøtselstiltak er beiting med sau med hovedvekt på vår-, sommer- og høstbeite, rydding av lauvskog og kratt, sviing av einer og fjerning av småplanter med sitkagran.

LAND/COUNTRY:	Norge
FYLKE/COUNTY:	Nordland
KOMMUNE/MUNICIPALITY:	Alstahaug
STED/LOKALITET:	Langbergan-Sveåsen

GODKJENT / APPROVED

PROSJEKTLEDER / PROJECT LEADER

NAVN/NAME_____
NAVN/NAME

SAMMENDRAG

Rapporten gir en beskrivelse av et beiteområde på Blomsøy i Alstahaug kommune som inkluderer en kystlyngheilokalitet verdisatt til B – viktig. Kystlyngheilokaliteten består i hovedsak av kalkkysthei med stort innslag av gras og urter og svært sparsomme forekomster av røsslyng.

Beskrivelse av vegetasjon og naturtypeutforming tar utgangspunktet i kartleggingen fra 2013 og ble supplert under befaringen i 2015. Skjøtselsplandelen er utarbeidet i 2015. Anbefalte skjøtselstiltak er beiting med sau med hovedvekt på vår-, sommer- og høstbeite, rydding av lauvskog og kratt, sviing av einer og fjerning av småplanter med sitkagran.

A. GENERELL DEL – KYSTLYNGHEI

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kan gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterhavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotyper spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem, er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet med kalkinnholdet i jorda (pH), spesielt de skjøtelsavhengige artene.

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Naturtyper i Norge (NiN), deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermedier kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktigkysthei, intermedier fuktigkysthei og kalkfattig kystfuktighei (dvs. fuktheier). (www.natutyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubber vanlige arter i norske kystlyngheier. Fuktighei skiller seg fra tørrhei ved et framtrædende innslag av fuktigkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjegg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyg, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT på Rødlista 2010), som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlig. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsføring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauene og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det

biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område, dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden"), dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye, er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og når det er tørt eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp, i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei, dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite, må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineral dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velskjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr, gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og sauer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette, bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og sauer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestlandfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaulammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre sauseraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytting til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende informasjon om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på Miljødirektoratets hjemmesider:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

Annen aktuell litteratur

Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.

Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.

Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

B. SPESIELL DEL: LANGBERGAN-SVEÅSEN

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Blomsøya, Langbergan-Sveåsen		Kommune Alstahaug		Områdenr. 182040116		
ID i Naturbase BN00092274		*Registrert i felt av: Marit Dyrhaug		Dato: 01.08.2013		
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige) Bär, A. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Blomsøya og omegn. Bioforsk Rapport nr 31/2009 Often, A. et al.. 2003 Rapport fra registreringer i kulturlandskap i Nordland 1992-95. Red. av Fylkesmannen i Nordland. 141.s. Naturbase, KF00000493				Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -		
Hovednaturtype: D07, Kystlynghei - 100 %			Utforminger: D0711, Kalkkysthei – 90 % D0709 – Intermediær kystfukthei – 10 %			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Gras og urterik hei (H2b) Fuktig lynghei (H3)
< 20 m	x	God	x	Slått	Torvtekt	
20 – 50 m		Svak		Beite	x Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

Områdebeskrivelse

Innledning

Blomsøya og omegn (inkl. Hestøy og Skålvær) fikk status som utvalgt kulturlandskap i 2010. Blomsøya og omkringliggende øyer ble vegetasjonskartlagt i 2008 i forbindelse med utarbeiding av skjøtelsesplan og forvaltningsplan for området. Kartlegging av verdifulle naturtyper for området er gjort på bakgrunn av vegetasjonskartlegginga og artsregistreringene i 2008 samt befaringer i 2013. Supplerende opplysninger om tilstand og bruk er innhentet av Marit Dyrhaug. I forbindelse med utarbeiding av skjøtelsesplan ble det foretatt ny befaring sommeren 2015.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Området ligger på Blomsøya, øst for Korsvegen mot sjøen. Området består av kalkkryggen Langbergan i vest, Sveåsen i øst og med ei igjengrodd rikmyr imellom. Rikmyra som deler lokaliteten er ikke tatt med i denne beskrivelsen. I nord avgrenses lokaliteten mot kunstmarkseng med ekstensiv drift. I sør går avgrensinga mot fulldyrka mark og et gjerde, stedvis et gammelt steingjerde, langs eiendomsgrensa mot Gnr 19/3,5. På nordenden av Langåsen, nordvest om Langbergan er tidligere lynghei og naturbeitemark under restaurering og skogen ryddet, men foreløpig er dette arealet holdt utenfor lokaliteten.

Både Langbergan og Sveåsen er grunnlendt med en del bart berg i dagen. Berggrunnen består i hovedsak av kalkspatmarmor med innslag av kalkglimmerskifter. Løsmassene mellom bergryggene består av kalksand med vekslende moldinnhold og torvlag. Området ligger i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2) i sørboreal sone.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Langbergan-Sveåsen er en kystlyngheilokalitet (D07) av typen kalkkysthei (D0711). Arealet er på ca. 70 daa. Kalkkystheia dekker 90 % av arealet. De øvrige 10 % dekkes av intermedier kystfukthei (D0709) som finnes på vestsiden av Sveåsen. Vegetasjonstyper er gras og urterik hei (H2b) og fuktig lynghei (H3).

Etter naturtypekartleggingen av Langbergan-Sveåsen i 2013 har det kommet nye faktaark og inndeling for naturtyper som åpner for å skille ut deler av kystlyngheia på Langbergan som egen naturtype B13 – Åpen kalkmark. Naturtypeutformingen på Langbergan er svært spesiell med mye åpen kalkmark og flekkvis vegetasjonsdekke. Lyngvegetasjonen er sparsom og domineres av krekling og blokkebær. Ellers finner vi en del einer, bjørkeoppslag som holdes i sjakk av beiting, krypkvein, rødsvingel, kornstarr og blåstarr, vill-lin, knopparve, bitterbergknapp, reinrose, bakkesøte, vårmarihand og brudespore. I små forsenkinger i berget kan det danne seg grunne pytter hvor det bl.a. vokser saltsiv.

Artsmangfold

Lyngheia er ekstremrik med mange av artene som karakteriserer gras og urterik hei, rik utforming (H2b) som blåkoll, kvitmaure, blåstarr, hårstarr, kornstarr, loppestarr, harerug, dunhavre, vill-lin, gjeldkarve, storblåfjær, teiebær, fuglevikke, dvergjamne og brudespore.

Lokaliteten har særlig store forekomster av vårmarihånd og reinrose. Det ble også funnet mange eksemplarer av orkideen rødflangre. Ellers vokser trivielle lyngarter som krekling, røsslyng, blokkebær og blåbær, samt noe einer. Under befaring sommeren 2015 ble det i tillegg observert marinøkkel på Sveåsen, bakkesøte på Langbergan og lappmarihånd i kanten mot Langåsmyra.

Bruk, tilstand og påvirkning

Dette er et gammelt beiteområde som tidligere var beitet også av storfe, men som nå bare beites av sau. Nedbeitingsgraden er moderat. Det har vært mer eller mindre kontinuerlig beiting her, men beitetrykket har i perioder vært for svakt til å hindre gjengroing. I dag preges deler av lyngheia på Sveåsen av gjengroing med bjørk (GG1-GG3). Toppen og vestsida av Sveåsen har framskreden gjengroing av einer. Lyngheia på Langbergan har vært ryddet for lauvoppslag og har holdt nytt oppslag nede. Det har ikke vært foretatt sviing i nyere tid.

Fremmede arter

Ingen fremmede arter registrert. Under befaringer sommeren 2015 ble sitkagran registrert innenfor lokaliteten med flere mindre individer på sørenden av Sveåsen samt 1 plante på østsiden.

Kulturminner

Steingjerder langs eiendomsgrensen i sørøst og ærfuglhus bygd opp av steinheller.

Skjøtsel og hensyn

Det anbefales at kystlyngheia fortsatt beites, gjerne med et noe sterkere beitetrykk. Partier med gjengroing av bjørk bør tynnes og/eller ryddes. Lyngsviing for å bekjempe einer på Sveåsen.

Del av helhetlig landskap

Langbergan-Sveåsen er en del av Utvalgt kulturlandskap, Blomsøy-Hestøy og Skålvær, og er også en del av område KF00000493, helhetlig kulturlandskap i Naturbasen (Miljødirektoratet 2013).

Verdibegrunnelse

Kystlyngheia på Langbergan-Sveåsen er svært artsrik og har store forekomster av arter som vårmarihånd, reinrose, samt noe rødflangre. Lokaliteten hevdes med beite. Beitetrykket er moderat, men holder nede nytt lauvoppslag. Tilstanden i lyngheia er middels god. Deler av lokaliteten er fremdeles noe gjengrodd med lauvtrær. Ingen fremmede arter ble registrert og slitasjonen er minimal. Det ble ikke registrert rødlistede arter. Lokaliteten får verdi B, viktig. Hvis ryddinga fortsetter kan verdien økes på sikt.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtselsplan: 01.11.2015

UTFORMET AV: Marit Dyrhaug og Annette Bär

FIRMA: NLR Helgeland & NIBIO, Tjøtta

UTM : 33W 0376529 7309594.

Gnr/bnr.: 19/2 og 19/6

AREAL kystlynghei innen beiteområdet som skjøtselsplanen dekker: 74 daa

AREAL etter evt.restaurering: 74 daa

Del av verneområde? Nei

Innledning

Kystlyngheilokaliteten inngår i to beiteområder med ulike grunneiere og brukere.

Beiteområde 1, Gnr 19/2:

Grunneier er Jarle Henriksen. Beiteområdet er på totalt 113 daa hvorav kystlyngheilokaliteten utgjør ca 55 daa. Resten av beiteområdet består av lauvskog (ca 6 daa), delvis gjengrodd rikmyr (ca 20 daa), tidligere slåttemark (ca 15 daa) og naturbeitemark (ca 15 daa). I forbindelse med skjøtselstiltak i Blomsøy-Hestøy og Skålvær UKL har det vært foretatt mye rydding av skog i beiteområdet de seinere år, bl.a. på nordenden av Langåsen, Langåsmyra, og i kystlyngheia på Langbergan. Arealet på Langåsen har utviklet seg til naturbeitemark. Under befaring sammen med grunneier sommeren 2015 ble vi enig om at det framover prioriteres rydding i kystlyngheia på Sveåsen.

Selv om kystlyngheia i området i hovedsak er skrinn med mye bart berg, har beiteområdet som helhet gode kvaliteter som sommerbeite. Sommeren 2015 ble det sluppet 5 søyer med lam av rasen Norsk kvit sau (NKS). Dette ga ikke tilstrekkelig beitetrykk, verken på gras og starr, urter eller lauvoppslag. En kan forvente at området kan gi tilfredsstillende sommerbeite til 10-12 søyer med lam. Fortsatt rydding vil bedre beitetilgangen ytterligere.

At det er lite røsslyng i området begrenser verdien som vinterbeite for Gammelnorsk sau (GNS). Til gjengjeld er det stor forekomst av ulike starrarter som også er en viktig beiteplante om vinteren. Grovt anslått kan beiteområdet gi vinterbeite uten tilskuddsfôring til 4 GNS.

Jarle Henriksen har ikke lenger egen saubesetning, og beiteområdet brukes av nabo Torbjørn Aakerøy som har besetninger både av GNS og NKS. Aakerøy har beiting i kystlyngheilokaliteten Bumarka som grenser inntil Langbergan-Sveåsen. Forsøk i 2015 med å la en del av GNS-flokken beite i Langbergan-Sveåsen lyktes ikke, da flokken søkte tilbake til sitt gamle beiteområde i Bumarka.

Beiteområde 2, Gnr 19/6:

Grunneier og bruker er Steinar Hoff. Han har vår- og høstbeite med Norsk kvit sau (NKS) på den fulldyrka enga som ligger inntil lyngheia på nordenden av Sveåsen. Beitedyra trekker da også opp og beiter litt i den tilgrensende lyngheia (19 daa). Beitetrykket har ikke vært sterkt nok til å holde lauvoppslag av bjørk nede.

Mål

Hovedmål for lokaliteten:

- Bedre hevd av kystlyngheilokaliteten

Konkrete delmål:

- Fjerne lauvskog og kratt og gjenskape Sveåsen som ei åpen kystlynghei
- Øke beitetrykket for å hindre ny gjengroing
- Redusere bestanden av einer, særlig på vestsiden av Sveåsen
- Bevare artsmangfoldet med høy forekomst av orkideer og andre sjeldne arter

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Fjerne ungplanter av fremmedarten sitkagran

Aktuelle tiltak i beiteområde 1, Gnr 19/2

	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad
Generelle tiltak:		
Sommerbeite med norsk kvitsau fra april/mai til september/oktober. Antall beitedyr bør i første omgang ligge på 10 søyer med lam. Antall dyr kan økes dersom beitetrykket ikke er tilfredsstillende. Beitetrykket må være så høgt at lauvoppslag etter rydding holdes nede.	Årlig	113 daa hvorav 55 daa lynghei
Vinterbeite med Gammelnorsk sau (GNS) er ønskelig. Området antas å gi grunnlag for vinterbeite til 4 GNS. Å dele GNS-flokken som går i Bumarka kan være vanskelig. Et alternativ kan være å ta hele flokken inn i Langbergan-Sveåsenområdet i en	Årlig	113 daa hvorav 55 daa lynghei

<p>periode på 2-3 uker i løpet av februar-mars, og stenge av beiteområdet. Formålet med vinterbeitet er først og fremst å sikre god nedbeiting på knopper og skudd på lauvoppslag.</p> <p>Ved eventuell tilskuddsføring under vinterbeite bør føringsplassen plasseres i naturbeitemarka lengst nordøst i beiteområdet ved tuftene av den gamle sommerfjøs. Dette området har også tidligere vært benyttet som føringsplass. Ved føringsplassen kan det bli nødvendig å luke ugras som veitistel.</p>		
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <p>Rydding av lauvskog og kratt på Sveåsen. Gjengroingen på Sveåsen er omfattende med mye storvokst kratt og trær. I utgangspunktet skal alt av trær og busker hogges med unntak av skogholtet midt på Sveåsen (se avgrensning på kart i Vedlegg 1). Skogholtet har en fin plassering som skygge og ly for beitedyra, og som ly for folk på tur. I skogholtet bør trær tynnes til en avstand på minst 3 m.</p> <p><u>Opprydding etter hogst:</u> Fjerning av kvist er ønskelig men svært arbeidskrevende. For å begrense arbeidet kan kvister ligge igjen spredt i hogstområdet og råtne på bakken, mens grove greiner og stammer må samles opp. Kvistdunger i og inntil skogholtet kan ligge. Kvistdunger i den åpne lyngheia må brennes på et egnet sted, fortrinnsvis i myrkanten mot Sveåsmyra, i den fuktige heia med tykt torvlag i vestskråningen av åsen, eller i fjæresonen på nordøstsiden av Sveåsen. Områder med bart berg eller svært tynt jordlag skal ikke benyttes til brenning av kvistbål.</p> <p>Sviing av einer på Sveåsen. Einer er en gjengroingsart som kan dominere vegetasjonen fullstendig og konkurrere ut ønskelige arter som røsslyng, urter m.fl. Sviing av einer vil redusere mengden krekling, og legge til rette for spiring av røsslyng. På Sveåsen har vi mye krypende einer i skråningen mot øst, og delvis høgvokst einer på flatene mot strandenga, samt på toppen av Sveåsen. Området som egner seg for sviing er avmerket på kart i vedlegg 1, og utgjør ca 8 daa. Årlige sviflater bør begrenses til ca 3 daa. Einer brenner lett, og for å ha kontroll over brannen bør sviingen utføres i vindstille vær. Se ellers vedlegg 3; «Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing»</p>	<p>Årlig, 2016-2023</p> <p>Annen hvert el. tredje hvert år til hele området er svidd. Senere ved behov</p>	<p>3-5 daa pr år, totalt ca 25 daa</p> <p>Ca 3 daa pr sviing</p>

<p>Fjerne eldre kvistdunger på Langbergan. Den enkleste metoden for å fjerne dungene er sannsynligvis å flytte kvisten til myrkanten av Langåsmyra og brenne dem der.</p>	2016	
<p>Aktuelle tiltak i beiteområde 2, Gnr 19/6</p>		
<p>Generelle tiltak:</p> <p>Vår- og høstbeite med Norsk kvit sau. For å sikre nødvendig beitetrykk tidlig vår med tilfredsstillende nedbeiting av lauvoppslag, kan det være aktuelt å benytte åringer uten lam eller værer til beiting i april. Disse kan stenges inne på lyngheia ved å sette opp et gjerde mellom lyngheia og den fulldyrka enga. En kan velge permanent nettinggjerde eller flyttbart elektrisk gjerde, alt etter hva som er mest praktisk. Når lamsøyene slippes på beite kan gjerdet mot enga åpnes slik at dyra går fritt.</p>	<p>Prioritering (år)</p> <p>Årlig</p>	<p>Ant daa og kostnad</p> <p>19 daa</p>
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:</p> <p>Rydding av lauvskog og kratt. Gjengroingen på denne delen av Sveåsen er moderat med småvokste busker og trær. Alt av trær og busker hogges.</p> <p><u>Opprydding etter hogst:</u> Fjerning av kvist er ønskelig men svært arbeidskrevende. For å begrense arbeidet kan kvister ligge i igjen spredt i hogstområdet og råtne på bakken, mens grove greiner og stammer må samles opp i dunger og brennes å egnet sted. Mest aktuell plassering av kvistbål er i kantsonen mot den fulldyrka enga. Områder med bart berg eller svært tynt jordlag skal ikke benyttes til brenning av kvistbål. Ved eventuell bruk av fliskutter bør flisdungene plasseres i kantsonen.</p> <p>Fjerning av sitkagraner i sørenden av lyngheia. Kvister brennes i kanten av lyngheia.</p>	<p>2017-2019</p> <p>2016-2017</p>	<p>Totalt ca 11 daa</p>

Utstyrsbehov:

Beiteområde 1: -

Beiteområde 2: Gjerdemateriell 230 m

Oppfølging

Skjøtselsplanen skal evalueres innen: 5 år

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:

Sitkagran – det bør ikke forekomme sitkagran i kystlyngheilokaliteten

Røsslyng – I områder hvor det er svidd einer bør det ved evaluering av skjøtselsplanen registreres om vi har hatt ny spiring av røsslyng

Tilskudd søkt år: søkt til:

Tildelt år: tildelt fra:

Skjøtselsavtale parter: Ikke inngått skjøtselsavtale

Ansvar

Personer som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen:

Beiteområde 1: Grunneier Jarle Henriksen i samarbeid med beitebruker

Beiteområde 2: Grunneier og bruker Steinar Hoff

KILDER

- Bär, A. & Hatten, L. 2009. Skjøtselsplan for Blomsøya og omegn. Bioforsk Rapport 31
- Carlsen, T.H., Bär, A. & Dyrhaug, M. 2013. Naturtypekartlegging på Blomsøya og omegn. Bioforsk Rapport (8) 158.
- Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper – Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13 2.utgave 2006 (oppdatert 2007).
- Direktoratet for naturforvaltning 2012. Faggrunnlag for kystlynghei. DN-rapport.
- Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA temahefte 12:1-179
- Jordal, J.B. 2014. Faktaark for kystlynghei. Upublisert.
- Miljødirektoratet. 2015. Veileder for kartlegging, verdisseting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Åpen naturlig fastmark. Versjon 7.august 2015. www.miljodirektoratet.no
- Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.
- Often, A. et al. 2003. Rapport fra registreringer i kulturlandskap i Nordland 1992-95. Red. av Fylkesmannen i Nordland. 141.s.

VEDLEGG

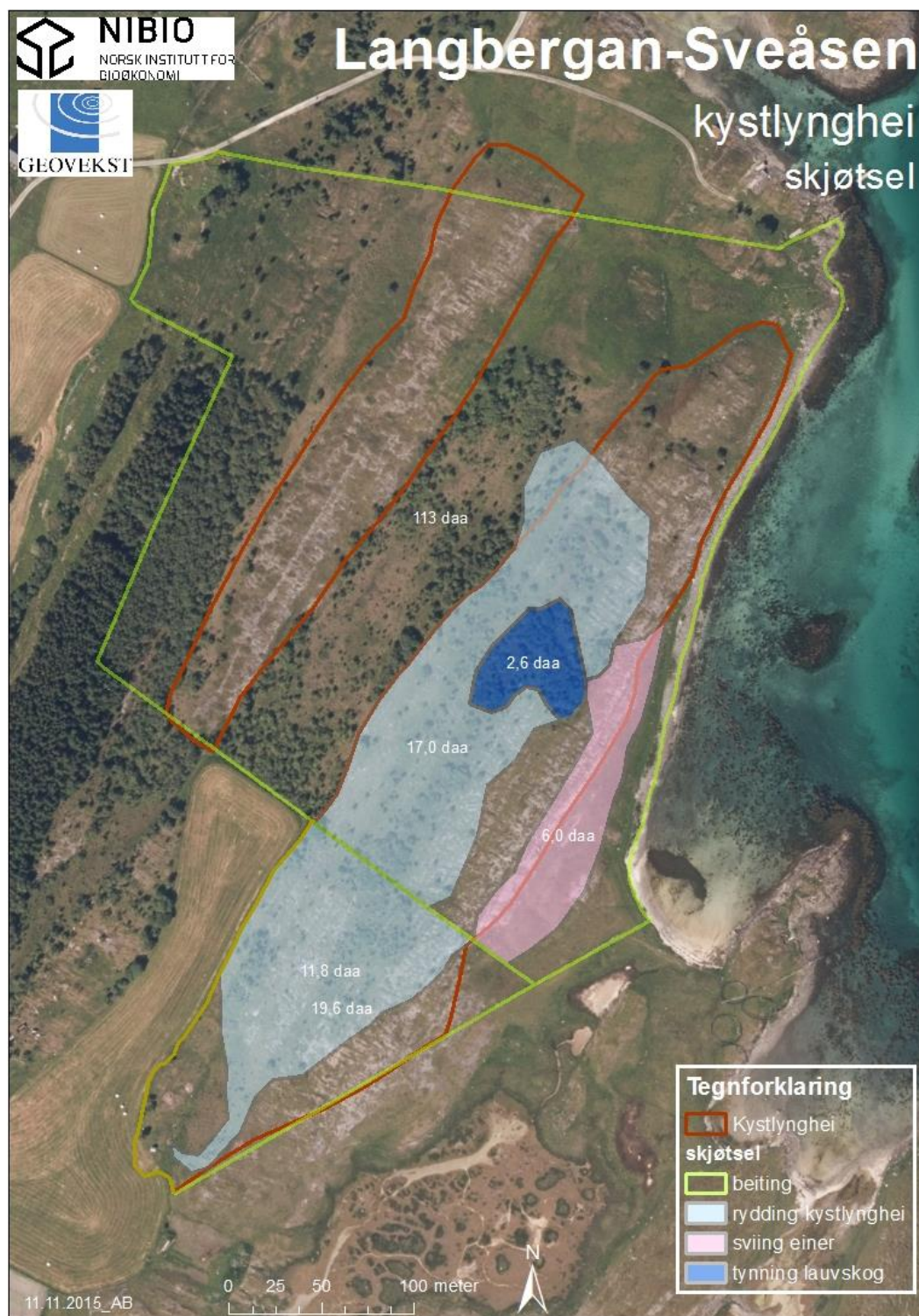
Nr Emne

- 1 Kart med arealavgrensning av naturtype
 - 2 Kart med arealavgrensning av beiteområder og skjøtselstiltak
 - 3 Bilder
 - 4 Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing
-
-

Vedlegg 1 – Kart med arealavgrensning av naturtype

Vedlegg 2 – Kart med arealavgrensning av beiteområde og skjøtselstiltak

Vedlegg 3 – Bilder

Alle foto: Marit Dyrhaug

Bilde 1

Bakkesøte med kvit blomst er sjelden, men er funnet flere steder på Blomsøy. Denne vokste på Langbergan

Bilde 2

Langbergan har en stor andel åpen kalkmark. Denne stripa har tidligere vært brukt som kjerrevei.

Bilde 3

Gropene i berget på Langbergan gir grunnlag for særegne «steinbed». På bildet ser vi bitterbergknapp, krypkvein, knopparve, øyentrøst og vakre moser.

Bilde 4

På østsiden av Sveåsen har vi områder gjengrodd med einer. Gjeterhunden Rex jakter på vånd mellom einkavene.

Bilde 5

På toppen og vestsiden av Sveåsen er jorddekket tykkere enn på østsiden, og flekkvis har vi fukthei. Gjengroingen med bjørkeskog er omfattende. Bildet er tatt i 2012

Bilde 6

Bildet er tatt fra toppen av Sveåsen mot sør og gnr 19/6. Her er gjengroingen moderat, men likevel nok til å utgjøre en trussel mot lyngheia, og til å ødelegge utsikten. Det planlegges å anlegge en merket tursti over Sveåsen, og rydding her vil gi turgåerne flott utsikt over kystlyngheiene på Blomsøya. Bildet er tatt i 2012.

VEDLEGG 4 – Sviing som skjøtselsmetode, inkl. retningslinjer for sviing

Lyngsviing som skjøtselsmetode – en kort introduksjon

Målet med lyngsviing er å forbedre beitet i lyngheier og sikre det biologiske mangfoldet. Røsslyng-planten taper beiteverdi når den blir gammel og forvedet og den bør derfor fornyes regelmessig gjennom sviing, normalt når den har nådd en alder på 15-25 år. I løpet av levetiden gjennomgår røsslyngen 4 faser, fra pionerfasen (0-6 år), byggefasen (6-15 år), moden fase (15-25 år) til degenererende fase (25 -50 år). I moden fase blir vedproduksjonen større enn bladproduksjonen. Det er nå sviing må til for å brenne bort den gamle forvedede røsslyngen og samtidig stimulere både nyspiring fra røttene og frøspiring fra frø lagret i jordsmonnet (Kvamme et al. 2009).

På Helgelandskysten og i Nord-Norge generelt vil røsslyngen vokse langsommere grunnet lave sommertemperaturer (Direktoratet for naturforvaltning 2012). Sammenlignet med Vestlandet er det derfor ikke behov for å brenne like ofte. Beitetrykk vil også påvirke og gi variasjoner i røsslyngens livssyklus. For svakt beitetrykk i en røsslynghei vil kunne gjøre at lyngen vokser hurtig, og gammel røsslyng vil tape beiteverdi. For sterkt beitetrykk vil kunne gjøre at røsslyngen blir utkonkurrert av gras, halvgras og urter.

Røsslyng er en brukbar beiteplante og det er de friske årsskudda, både langskudd og kortskudd, som hovedsakelig blir beitet. God beitetilgang i sommerhalvåret er viktig for at dyra skal ha god kondisjon når vinteren kommer. Det er først og fremst på vinteren at dyrene beiter på røsslyngen. Sviing av gammel røsslyng vil ved siden av å gi et bedre vinterbeite, bedre sommerbeitet ved at urter og gras vil utgjøre en større del av plantebestanden de første årene etter sviing. Både sviing og rydding er gode tiltak for bedring av beitekvaliteten sommerstid, i stedet for grøfting og planering i verdifulle lyngheiområder.

Det er viktig at lyngheiene beites etter sviing slik at trær og andre uønskede planter ikke etablerer seg i sviflatene. Det viktigste beitedyret i lyngheiene er utegangersauen som spiser av røsslyngen om vinteren. Helårs utegangersau foretrekker gras og urter om sommeren, mens om vinteren er det viktig med tilstrekkelige arealer med røsslynghei. En vedlikeholdt lyngheimosaikk gir den høyest mulige biodiversiteten hos kystlyngheiene og det beste beitet for helårs utegangersau. Brannflatene må ha begrenset størrelse for at en skal oppnå denne mosaikken. Dette er også viktig fordi store brannflater vil ta livet av mus, insekter og andre dyreslag som ikke klarer å flykte ut av brannfeltet eller ned under bakken. Med en småskala mosaikk vil også innvandringen av planter og dyr gå hurtigere til de nysvidde, mer næringsrike, feltene. Det er likevel viktig å ta hensyn til sviing i områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad). I disse kan størrelsen på sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung og fristende røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.

På Helgeland blir ikke røsslyngplantene like store sammenlignet med Vestlandet, og andelen brennbar ved i de gamle plantene er ikke like høy. Det kan derfor oppleves som vanskelig å få fyr på lyngheiene her i nord. I gras- og urterike heiområdene er det også en mindre andel røsslyng, og et sammenhengende brennbart vegetasjonsdekke er derfor mer sjeldent. Det er avgjørende at lyngbuskene er tørre nok for å få fyr, og at jordoverflaten er tørr nok for at mosedekket skal brenne. Det er derfor bra hvis man utfører sviing etter noen dager med vind. I gamle dager sa man at det skulle ha blåst nordavind i minst tre dager før lyngsviing (Norderhaug et al. 1999). Sviingen foretas best i vintermånedene februar og mars, men er det mye snø kan det utsettes til begynnelsen av april. Vær oppmerksom på hekkende fugl og gjeldende regler for åpen brenning (se Retningslinjer for sviing lenger ned). Det er også mulig å svi sein høst. For å ha kontroll over brannen er det viktig at det er tele i jordbunnen, eller at den er våt, slik at ikke jorda får for høy temperatur og ilden sprer seg ukontrollert. Frossen eller våt jordbunn vil også hindre at humusen med frøbanken vil brenne opp.

På selve dagen før sviing er det fint hvis vinden er jevn og stabil og av passe styrke. Svak vind vil gjøre at lyngen brenner dårlig, og svak vind skifter lett retning. Vinden bør heller ikke være for sterk. Da flytter brannfronten seg så hurtig at brannen blir ufullstendig, en kan også lett miste kontroll på brannen. Tradisjonelt sa man at passe vind var laber bris. For å få slukket brannen må man før sviing planlegge å svi mot en naturlig avslutning i terrenget, for eksempel toppen av en haug, bart berg, myrområde eller sjø. Hvis ikke dette er mulig, bør man svi av små branngater i kantene og i enden før en svir av det store feltet.

Terrenget bestemmer hvor mange personer som trengs ved sviingen. En åpen mark uten naturlige grenser for brannen krever flere personer for å kontrollere flammene sammenlignet med avsviing av et nes ut mot sjøen der det kan holde med en eller to personer.

Retningslinjer for sviing

(redigert etter SNO-retningslinjer, gjeldende fra 2011)

Det formelle

- Det er kommunen som er myndighet vedr. åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom «forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner». Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon for forbudet.
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning.
- Kontakte Statens Naturoppsyn (SNO) v/Runar Omnøy for å avklare forekomst av og behov for hensyn til fugl i området.
- Kontakt evt. også Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Planlegging

- Antatt svisyklus ligger generelt i Norge på omtrent 15 år, i Nord- Norge noe lenger. Men hvor ofte en bør svi samme delflate avhenger av røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Sjekk røsslyngtilstanden: gammel og grov røsslyng bør brennes, men regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng i området brennes før ny kommer tilbake. Vær oppmerksom på at planteproduksjonen er lav det første året etter sviing. Det er også viktig å huske på at der målsetningen er å bevare kystlynghei bør en i utgangspunktet ikke svi samme flate oftere en hvert tiende år. For hyppig lyngsviing fører til utvasking av plantenæringsstoffene.
- Planlegg godt hvor det skal brennes (se vedlegg 2 med anbefalte sviområder) – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Sviing i lynghei bør skje i mosaikk med flater på maks 10-15 dekar for å få best mulig variasjon. I områder med svært mye gammel røsslyng (store gamle røsslyngstammer mer eller mindre uten blad) kan sviflatene økes noe for å forhindre at beitetrykket blir for stort på små sviflater i etterkant av sviing, da det vil spire mye ung røsslyng. Det er avgjørende å nøye følge med beitetrykket etter sviing, for å unngå at sauen beiter for mye slik at de unge røsslyngskuddene ikke rekker å etablere seg.
- Svi ikke to nabosviflater etter hverandre. Det anbefales å vente 3-5 år før en svir nabosviflaten. Vindstyrken og -retning vil imidlertid avgjøre hvor det er best å svi (vanligvis brenner man med vinden). Det viktigste er å få svidd! Dette betyr at man kan være noe fleksibel med den endelige avgjørelsen av hvilken sviflate som skal svis av, avhengig av tilgjengelighet av eventuelle naturlige avslutninger for flammene.
- Ha en plan for hvordan brannen skal slukkes. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter, bart berg eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 meter. Branngater skapes ved å svi av flater samme år som sviinga eller året før. Svi branngatene i svak vind og om mulig mot vindretningen, slik at vegetasjonen brenner langsomt med relativt høy varme.
- Utstyr som trengs til sviing: gassbrenner/blåslampe for å få fyr, og brannslukkere. Brannslukkerne består av en metallplate montert på et langt skaft. Det anbefales å bruke de langskaftede skogbrannvisperne som brannvesenet bruker. Kontakt brannvesenet for lån eller kjøp av disse. Et godt alternativ er aluminiumspader på lange skaft. Flammene slukkes med brannvifte/aluminiumspade gjennom å «slå» på flammene slik at de kveles.
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (seint høst til tidlig vår fram til senest 15. april). Senere må man søke spesielt om tillatelse (Fylkesmannen).
- Det bør vises særlig aktsomhet ved sviing på tynt jordsmonn av hensyn til fare for erosjon og skader på fjell.
- Busker av vanlige treslag på over en meter skal kappes og fjernes før eller etter sviing i områder som er viktig for beiting, biologisk mangfold eller friluftsliv.
- Ta hensyn til fugl. Brenning skal skje før hekketiden. Vær obs på at noen arter, for eksempel havørn, legger egg allerede i mars.
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner. For å bevare kulturminner skal det ikke brennes helt inntil disse. Dette skjer for eksempel ved at det finryddes en sone på bakken på 1-3 meter rundt kulturminner før brenning.

Under brenning

- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker. Kunstfiber smelter lett.
- Begynn tidlig for å utnytte dagslyset! Det kan ta lang tid å få slukket brannen og en bør sette av hele dagen.
- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke.
- Vanligvis brenner man med vinden. Vurderingen av hvilken retning flammene skal gå avhenger også av sviflatens topografi, fuktighet og branngater/naturlige grenser. Det kan være enklere å få lyngheta til å brenne i oppoverbakke. Men vær oppmerksom på at flammene sprer seg mye raskere oppover en bakke enn nedover. Flammene sprer seg også betydelig raskere med vinden enn mot vinden. Det er viktig å ha arealet under full kontroll, f. eks. at det er omringet av snø eller har naturlige eller skapte grenser/branngater. Ved usikkerhet er det bedre å tenne på øverst i terrenget og/eller brenne mot vinden. Det vanligste er likevel å la brannen følge vindretningen.
- Ha godt mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lang skaft, snøskuffer etc.).
- Bruk gassbrenneren/blåselampen til å tenne på flere steder ved siden av hverandre slik at det hurtig danner seg en brannfront. Dette vil gi en mer fullstendig brenning, da den intense varmen fra brannfronten gjør at vegetasjonen tørker noe før den tar fyr.
- Da brannen er startet og brannfronten er skapt slukker man den brannfronten som brenner i feil retning, og følger etter på begge sider for å forhindre at brannfronten får utvikle seg mot sidene.
- Kartavgrensede sviflater kan inneholde en del myrpartier og annet som ikke kan/må svis. Det viktigste er å fornye røsslyng og holde ned gjengroingsarter. Punktvis der det trengs. Dette gjelder spesielt i kuperte områder med fuktigere søkk mellom lyngtuene.
- Slukk omtrent to timer før det blir mørkt, og bruk tiden på å kontrollere at alt er under kontroll. Det er lettere å se røyk i dagslys.
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden ved å «slå» på flammekilden slik at ilden kveles. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke.
- Tar det fyr i maurtuer vær oppmerksom på at disse kan ulme i dagevis hvis man ikke svir av all vegetasjon/material som kan brenne.

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket. Brann i humusen vises ved at det kommer opp litt røyk fra bakken. Disse «underjordiske» brannene kan spres ukontrollert hvis man ikke forsikrer seg om å slukke ved å trampe på bakken.
- Ha nok beredskap ved behov for etterslukking.
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Naboer og grunneiere skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet.
- Fjern døde busker og kvister. Døde busker som står igjen etter sviing kan ellers forårsake jurbetennelse som en følge av stikk- og rispskader hos dyr som går på beite i disse områdene. Eventuelle busker og trær som ikke allerede er blitt fjernet før sviing anbefales også fjernet.
- **Tegn inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent!**
- Svidde felt bør sjekkes for uønsket oppslag av fremmede og problematiske arter og trær 2-4 år etter sviing, og eventuelle oppslag ryddes. Hvis oppslag av trær ikke blir nedbeitet kan en oppjustering av beitetrykket hjelpe.